

Partiet sentrum

Svarene er gitt med sidehenvisning, så dere kan sjekke de eksakte formuleringene:

- Ønsker dere å avvikle bruken av EIBI, ABA og andre adferdsanalytiske programmer ovenfor autistiske barn?

"Partiet Sentrum vil avvikle offentlige virksomheters bruk av adferdsanalytiske programmer som EIBI og ABA" (Program side 31)

- Hva er synet deres på adferdsanalytiske programmer som EIBI/ABA og lignende?

I og med at vi ønsker å avslutte bruken av dem, ligger det i kortene at vi ikke ønsker slike programmer. Vi mener at samfunnet må tilpasse seg et mangfold, hvor mennesker kan være seg selv. «Storsamfunnet har et ansvar for å skape aksept og legge til rette for hjerner som fungerer annerledes, slik at nevrodivergente får bruke sine ressurser på lik linje med nevrotypiske» (program side 30)

- Hvilke tiltak vil dere innføre nasjonalt for å få et bedre barnehagetilbud for autistiske barn?

«Alle barnehager skal ha barnehagelærere med spesialpedagogisk kompetanse, styrke kompetansen innen nevrovariasjoner» (Program side 61). Vi vil også generelt styrke bemanningen i hele åpningstiden, slik at det er flere voksne til stede per barn (samme side). Vi krever at alle barnehager skal være universelt utformede. Videre vil vi jobbe for at det skal være mulig og rettighetsfestet å ha med BPA i skole og barnehage (program side 54 og 32), og ha målrettede tiltak mot mobbing og skole og barnehage (program side 57)

- Hvilke tiltak vil dere innføre nasjonalt for å få et bedre skoletilbud for autistiske barn?

Sikre språklig utvikling på blant annet ASK, styrke ASK-paragrafen i opplæringsloven (Program side 63 og side 31). Styrke bemanningsnormen på første trinn (program side 62). Videre vil vi jobbe for at det skal være mulig å ha med BPA i skole og barnehage (program side 54), og ha målrettede tiltak mot mobbing og skole og barnehage (program side 57). Vi krever at skolen skal være universelt utformet. Videre vil vi «Styrke skolepersonalet kompetanse på nevrovariasjoner» (program s. 58). «Utarbeide en nasjonal handlingsplan mot skolevegring, basert på kunnskapsbasert forskning som inkluderer nevrovariasjoner» (program side 58). «Sikre og styrke statped gjennom god organisering og finansiering. Statped må ha en tydelig plass i tjenestekjeden rundt barnet» (program s. 53). «Sikre at individuelt tilrettelagt opplæring gis av ansatte med spesialpedagogisk kompetanse» (program side 54). Vi vil også sikre god oppfølging og foresattmedvirkning i overgang mellom ulike utdanningsinstitusjoner (program side 55). «Fjerne dagens fraværsgrense, og utvikle et bedre system for oppfølging av bekymringsfullt fravær» (program side 65)

Hele skolekapittelet fra side 55 til 66, er relevant i denne sammenheng.

- Hvilke tiltak vil dere innføre nasjonalt for å få et bedre skoletilbud for adhd-ere?

Mange av tiltakene i forrige punkt er relevante å nevne. I tillegg: Leksefri barneskole (program side 63) «Redusere krav til stillesitting, teoretisk kunnskap og fokus på prestasjoner de første skoleårene» (program s. 62). Vi vil ha mer praktisk undervisning.

- Hva vil dere gjøre for å bidra til at autister og andre nevrodivergente kan delta i arbeidslivet?

Støtte lavterskeltilbud som Fontenehus (program side 40). Integrere arbeid i behandlings- og oppfølgingstilbud (program side 40). «Stille strengere krav til større bedrifter om rekrutteringsstrategier for å ansette mennesker med nedsatt funksjonsevne» (program side 39). «Gjøre informasjon om den økonomiske støtten arbeidsgivere kan få ved tilrettelegging mer tilgjengelig» (program side 39). «Lovfeste rett til arbeid og arbeidsrettet aktivitet» (program side 38) «styrke oppfølgingen av unge uføre i form av støtte til å studere og arbeide etter kapasitet» (program side 36). Sikre at alle (...) får oppfylt retten og muligheten for høyere utdanning. At alle universiteter og høyskoler skal være universelt utformet (det gjelder også i formidlingen).

(Program side 67). Styrke lærlingeordningen, og innføre en garanti for lærlingeplass (program side 64). «Sikre tilgang til deltidsstillinger når det er nødvendig, ut fra den ansattes funksjon og behov» (side 39) «Lovfeste ordningen med funksjonsassistanse i folketrygdloven, samt gjøre tildelingen til en overslagsbevilgning» (side 39). Det kan også være andre relevante punkt i arbeidspolitisk kapittel, side 34-40, særlig side 39)

- Når vil dere inkorporere CRPD inn i norsk lov?

Partiet Sentrum mener at CRPD skal inkorporeres i Menneskerettsloven (Program side 30). Dette er allerede ferdig utredet, og kan igangsettes når som helst. Landsstyret i Partiet Sentrum vedtok 24. mai at det ikke vil være aktuelt for oss å støtte en regjering som ikke gjør dette, det vil være et absolutt krav for oss dersom vi kommer på vippen i stortinget (og det er ikke så usannsynlig at vi gjør, vi trenger bare f.eks. 16.000 stemmer i Oslo)

- Hva vil dere gjøre for å styrke bruken av ASK (Alternativ og supplerende kommunikasjon) i skole/barnehage og samfunnet for øvrig?

«At ASK anerkjennes som et eget språk i språkloven, samt at ASK-paragrafen i opplæringsloven styrkes» (program side 31). «At alle som bruker ASK eller er pårørende sikres god opplæring» (program side 31). Sikre elevers rett til språkutvikling på tegnspråk, alternativ supplerende kommunikasjon (ASK), samiske språk, kvensk og romani/romanes» (Program side 63)

- Hva vil dere gjøre for å bedre tilbudet autister har når det gjelder behandling av psykiske lidelser?

«At kompetanse på nevrovariasjoner økes innen Psykisk Helsevern» (programmet side 81, se også side 84). I tillegg vil vi styrke BUP, og gi helsesykepleiere mulighet til å henvise til BUP. (Side 83). Vi vil også sikre overgangen mellom BUP og voksenpsykiatrien (også side 8, samt side 84). Vi vil styrke psykiatrien med flere spesialiseringsstillinger, øremerke midler til psykisk helsevesen for å få på plass en reell opptrapping, sørge for at pasienter med sammensatte utfordringer får oppfølging av samme spesialist(er) over tid, og fjerne enhver kopling mellom pasientforløp og finansiering av psykiatriske behandlingssteder (alt dette side 84). Vi vil gjennomføre gode tiltak for å redusere selvmordsfaren (side 85). Og vi vil endre finansieringen av helsesektoren, slik at det ikke er nødvendig å kutte i behandlingstid bud for at helseforetakene skal spare opp egenkapital til å finansiere nye bygg (programmet side 89-90).

Se ellers hele kapittelet om psykisk helse, side 81-86. Mange grep vi foreslår for å bedre tilbudet i sektoren, vil også bedre hjelpetilbudet for autister.

- Hvordan vil dere håndtere autister som utfører kriminalitet? Skal de i fengsler, sykehus eller skal man opprette andre tilbud?

Partiet Sentrum vil styrke konfliktrådene (program side 162 og 164). For unge kriminelle, vil vi ha fokus på forebygging og hjelpetilbud, ikke straff (programmet side 162). Vi har mye politikk på alternative soningsformer, alternative former for fengsler, og sterkere tilknytning til samfunnet. Disse tiltakene vil være et gode for gruppen, men gruppen er dessverre ikke spesifikt nevnt i denne delen av programmet. Vi vil ikke senke den kriminelle lavalderen. Se side 161-164. Til neste programprosess, tar vi gjerne imot innspill fra dere på akkurat dette feltet.

- Hvordan vil dere gjøre offentlig sektor og offentlige støtteordninger mer tilgjengelige for autister?

På dette spørsmålet blir vi glad om dere kan si litt mer presist hva dere mener. Mener dere Nav? Fritidstilbud? Helsehjelp? Hvilke offentlige støtteordninger er det dere sikter til?

- Vil dere tilrettelegge offentlige bygg slik at det blir lettere for nevrodivergente å være der (ifht lyd/lys/støy/mm)? I så fall hvordan?

«Partiet Sentrum vil sørge for at universell utforming er et ufravikelig krav i all samfunnsutvikling, blant annet gjennom å styrke lovverket og sette lovkrav om at Norge skal være universelt utformet innen 2035» (programmet side 31). Universell utforming må inkludere alle diagnoser og nevrovariasjoner, så med dette tenker vi universell utforming i bred forstand, og både byggemessig og i tilbudene som gis.

- Hvordan vil dere gjøre det lettere for autister å bo i egen bolig når man blir voksen?

Ved å styrke BPA-ordningen (se neste spørsmål), og tilrettelegge for at alle med nedsatt funksjonsevne skal kunne eie egen bolig (se spørsmålet etter neste spørsmål).

«Partiet Sentrum vil sørge for at ingen unge mennesker plasseres på sykehjem eller institusjonsliknende bolig mot sin egen vilje» (programmet side 31)

- **Vil dere styrke/svekke BPA-ordningen?**

Partiet Sentrum vil styrke BPA-ordningen som et reelt likestillingsverktøy (programmet side 32). Vi vil sørge for at saksbehandlere som innvilger BPA får tilstrekkelig opplæring i CRPD, og vi vil flytte BPA-ordningen til et statlig nivå (begge deler side 32). Vi vil fjerne egenandelen på BPA, og forankre ordningen i en lov som sikrer BPA som likestillingsverktøy, samt sikrer helsehjelp som en rett i ordningen (programmet side 32). Vi vil utvide retten til BPA, slik at den gjelder for alle med et langvarig assistansebehov, uavhengig av timetallet de har behov for (side 32). Og, vi vil sikre barns rett til BPA, og at ordningen kan brukes både hjemme, i barnehagen og på skolen (programmet side 32 og side 54).

- **Hvordan vil dere bidra til å få autister inn på boligmarkedet?**

«Partiet Sentrum vil at bostøtte, garantier og finansiering økes slik at alle med nedsatt funksjonsevne gis mulighet til å eie egen bolig ved å ha tilgang til disse ordningene uansett hvor de bor i landet og lokalt kostnadsnivå» (programmet side 78). Videre vil vi flytte startlån tilbake til husbanken (side 78).

- **Er det annen politikk dere vil fremheve som vil kunne bedre livet for nevrodivergente mennesker?**

Hele partiprogrammet vårt er laget fordi vi har som grunnlag at vi vil bygge et samfunn som fremhever verdien av mangfold og forskjellighet. Det blir vanskelig å trekke frem enkeltpunkt, da det først og fremst er den politiske helheten vi ønsker å vise. Likevel limer jeg inn et avsnitt fra programmets kapittel 2.4, som jeg tror viser noe av vår grunnholdning imøte med nevrodivergens: Storsamfunnet har et ansvar for å skape aksept og legge til rette for hjerner som fungerer annerledes, slik at nevrodivergente får brukt sine ressurser på lik linje med nevrotypiske. Slik det er nå, blir funksjonsvariasjoner til funksjonsnedsettelse og nevrodivergente ekskludert fra viktige samfunnsarenaer. Dette skal vi gjøre noe med!

Partiet Rødt

Her er svar på spørsmålene deres:

- Ønsker dere å utvikle bruken av EIBI, ABA og andre adferdsanalytiske programmer ovenfor autistiske barn?

Svar: Så langt vi kan se har vi ikke ment eller tatt stilling til dette tidligere. Vi har heller ingen politikk på dette området.

- Hva er synet deres på adferdsanalytiske programmer som EIBI/ABA og lignende?

Svar: Så langt vi kan se har vi ikke ment eller tatt stilling til dette tidligere. Vi har heller ingen politikk på dette området.

· Hvilke tiltak vil dere innføre nasjonalt for å få et bedre barnehagetilbud for autistiske barn?

Svar: Det viktigste tiltaket vi kan gjøre for å sikre bedre barnehager for barn med autisme er å sikre en bedre bemanning. Det er i dag store utfordringer med for lav bemanning, og dette går ut over barna – særlig de med særskilte behov. Rødt ønsker også at alle barn skal få oppfylt retten til spesialpedagogisk tilrettelegging, og at oppfølgingen skal utføres av ansatte med spesialpedagogisk kompetanse. Spesialpedagogisk bemanning i barnehagen skal alltid komme i tillegg til ordinær bemanning. Rødt foreslår også å styrke PP-tjenesten i vårt alternative budsjett.

· Hvilke tiltak vil dere innføre nasjonalt for å få et bedre skoletilbud for autistiske barn?

Svar: Som i barnehagen er det viktig med bedre bemanning, og ikke minst rett kompetanse. Rødt har i sitt alternative budsjett prioritert over 500 millioner ekstra til flere ansatte i skolen, deriblant flere spesialpedagoger og flere miljøarbeidere. I tillegg styrker vi PP-tjenesten med ytterligere 100 årsverk i vårt alternative budsjett. Rødt har også foreslått at spesialpedagogiske vedtak i skolen også skal følges opp i SFO

· Hvilke tiltak vil dere innføre nasjonalt for å få et bedre skoletilbud for adhd-ere?

Svar: Mange av de samme tiltakene vi gjøre for barn med autisme i skolen vil også tjene barn med ADHD. I tillegg ønsker Rødt en praksisreform som gjør skolen mer aktiv og mindre stillesittende. Vi vil ha mer fysisk aktivitet og praktisk undervisning.

· Hva vil dere gjøre for å bidra til at autister og andre nevrodivergente kan delta i arbeidslivet?

Svar: Rødt ønsker å styrke tilretteleggingsordninger for arbeidsplasser, samt tilgangen på nødvendige hjelpemidler. Rødt ønsker også å styrke VTA-ordningen gjennom Nav. Det aller viktigste vi kan gjøre, er imidlertid at det offentlige, spesielt kommunene, går i front her ved ansettelser. Ved å vise at det er fullt gjennomførbart å ansette mennesker med nevro mangfold, vil det på sikt også gjøre at private arbeidsgivere blir mer positive til det samme. Rødt har foreslått i statsbudsjettet å øke bevilgningene til Likestillings- og diskrimineringsombudet, og ønsker også at diskriminering i arbeidslivet skal kartlegges regelmessig og mer systematisk enn det blir gjort i dag.

· Når vil dere inkorporere CRPD inn i norsk lov?

Svar: Rødt skal sikre at CRPD blir inkorporert i norsk lov, og oppfylle retten til medvirkning og medbestemmelse som fremgår av CRPD.

I 2022 fremmet Rødt et forslag i Stortinget om å inkorporere CRPD i menneskerettsloven. Vi mener det er langt på overtid at dette gjøres, og vil fortsette å legge press på at regjeringen snarest inkorporerer CRPD i menneskerettsloven, slik de har sagt at de skal.

· Hva vil dere gjøre for å styrke bruken av ASK (Alternativ og supplerende kommunikasjon) i skole/barnehage og samfunnet for øvrig?

Svar: Dette har vi ikke gjort noe konkret politikk på.

· Hva vil dere gjøre for å bedre tilbudet autister har når det gjelder behandling av psykiske lidelser?

Svar: Rødt vil styrke det psykiske helsetilbudet, og jobber for en helsepolitikk som er tilgjengelig for alle. Rødt arbeider for en psykisk helsetjeneste der den enkelte blir sett i sin sosiale kontekst, og der det arbeides for kollektive løsninger som gir rom for ivaretagelse av individuelle behov. Vi vil øke kapasiteten til tilbud som gir medisinfrie behandlinger. Flere pasienter har nytte av medisinene, men ingen skal føle seg tvunget til å fortsette med medisiner på grunn av manglende ressurser i helsetjenesten. For Rødt er arbeidet med å bekjempe ensomhet og isolasjon en viktig oppgave. Vi mener at det i den sammenheng må satses på arbeidsrettede lavterskeltilbud til folk som sliter psykisk, uten henvisning og ventetid, som for eksempel Fontenehus.

· Hvordan vil dere håndtere autister som utfører kriminalitet? Skal de i fengsler, sykehus eller skal man opprette andre tilbud?

Svar: Rødt vil sikre et fengselssystem som ikke er en trussel mot den fengsledes helse, sosiale situasjon og personlige integritet. Vi vil sikre de fengsledes rett til helse, arbeid, utdanning, kultur og fritid.

Selv om vi ikke har egne punkter i arbeidsprogrammet spesifikt om personer med autisme og soning, mener Rødt at alle mennesker skal ha gode og tilpassede soningsforhold.

· Hvordan vil dere gjøre offentlig sektor og offentlige støtteordninger mer tilgjengelige for autister?

Svar: Vi har ikke vedtatt noen konkret politikk eller ment noe på dette området for denne gruppen spesifikt. Rødt jobber for at alle skal ha like muligheter. Vi ønsker å øke summen på minsteytelsene. Vi har tillit til at folk som mottar offentlige støtteordninger faktisk trenger dem. Vi tror ikke på at kutt i ytelser gjør noen mer motiverte for å gå i arbeid, men at det øker stigmatiseringen mot å motta støtteordninger. Generelt har alle rett på tilrettelegging og tilpassinger på arbeidsplassen, i skole og barnehage, og her har særlig det offentlige et ansvar.

· Vil dere tilrettelegge offentlige bygg slik at det blir lettere for nevrodivergente å være der (ifht lyd/lys/støy/mm)? I så fall hvordan?

Svar: Rødt har, både lokalt og nasjonalt, støttet å økte bevillinger til økt universell utforming av offentlige bygg og rom. Selv om lysforhold og støy ikke hittil er blitt sett på som UU-spørsmål, er det naturlig at det i fremtiden blir det. Overgangen til skarp og kald LED-belysning svært mange steder, gjør behovet for det fremover langt større enn før. Rødt er for eksempel positiv til forsøk med «varmere» belysning. Rødt ønsker en nasjonal handlingsplan for universell utforming som strekker seg over 10 år, og ser på det som naturlig at også slike hensyn innarbeides i handlingsplanen.

· Hvordan vil dere gjøre det lettere for autister å bo i egen bolig når man blir voksen?

Svar: Rødt ønsker generelt å prioritere økt utbygging av kommunale tilpassede boliger. Rødt ønsker også at unge uføre med garantert tilleggspensjon skal komme innunder bostøttens inntektsgrenser. Rødt ønsker også å øke boligtilpasningstilskuddet hos Husbanken, slik at flere kan søke og få slikt tilskudd gjennom kommunene sine. For noen unge autister, men langt fra alle, er dette relevant.

· Vil dere styrke/svekke BPA-ordningen?

Svar: Rødt vil styrke BPA ordningen, og sikre at mennesker som trenger BPA skal få det uavhengig av hvilken kommune de bor i. Kommunal tildeling gir for store forskjeller i tilbudene, og vi mener derfor at BPA bør være statlig finansiert med midler øremerket hver bruker.

· Hvordan vil dere bidra til å få autister inn på boligmarkedet?

Svar: Rødt har ikke en egen vedtatt politikk for dette særskilt. Men Rødt ønsker å bygge ut en ny boligsektor med ikke-kommersielle boliger over hele landet. Det vil bidra til å redusere boligprisene, både leie og eie, for alle grupper. Rødt ønsker også en kraftig økning i Husbankens ordning med startlån, som vil komme alle som av ulike grunner ikke får lån i ordinære banker, til gode.

· Er det annen politikk dere vil fremheve som vil kunne bedre livet for nevrodivergente mennesker?

Svar: Rødt mener at alle alle mennesker skal ha gode og tilpassede tjenester utfra hvilke behov de har. Vi vil styrke fellesskapsløsninger, og bosted eller størrelsen på lommeboka skal aldri avgjøre hvilken hjelp eller oppfølging du får. Vi jobber for et mer åpent og inkluderende samfunn. Dette gjelder i alt fra skolen og arbeidslivet, til boligmarked og frivilligheten. Rødt vil ha et samfunn der alle opplever seg trygge og føler seg hjemme.

Partiet Høyre

Høyre

Jun 16, 09:25

Hei Kristina,

Høyre mener tiltakene som settes i verk må være forskningsbaserte med utgangspunkt i det beste for den enkelte. Vi vil sette enkeltmennesket foran systemet, og mener at de faglige myndighetene må lytte godt til innspill i fra de gruppene det angår. Utover det, har vi ikke som parti gått inn i de konkrete behandlingsmetodene.

Det er ikke alle disse spørsmålene vi har detaljerte svar på i vårt partiprogram. Generelt mener vi at kommunene må bli flinkere til å lære av hverandre, og gjenta det som fungerer et sted, flere steder. Det er samtidig viktig å prøve ut nye måter å løse utfordringene på, og at man bryter opp siloer som finnes i dag, mellom for eksempel NAV, skole og helsetjenesten, slik at den enkelte får mest mulig helhetlige tjenester.

Vi vil fremheve følgende punkter fra vårt partiprogram, som vi mener vil gjøre livet bedre for nevrodivergente mennesker i ulike faser i livet:

- Høyre vil gjennomføre en inkluderingsreform for å skape flere veier inn og tilbake i arbeidslivet. Vi vil gjeninnføre målet om at fem prosent av de nyansatte i staten skal være personer med hull i CV-en eller nedsatt funksjonsevne, og jobbe for at kommunene skal innføre det samme målet.

- at alle barnehager skal ha tilgang på spesialpedagog for å kunne sette inn nødvendige tiltak tidlig.
- stille strengere krav om at elever med rett til individuelt tilrettelagt opplæring skal få hjelp av ansatte med spesialpedagogisk kompetanse på skolene, forsterke kompetanseløftet i spesialpedagogikk, og at færre elever fritas fra fag, men heller får tilpasset undervisning med krav om vurdering.
- styrke laget rundt elever og lærere gjennom bruk av andre faggrupper i skolen, blant annet sosialfaglig kompetanse.
- Øke behandlingskapasiteten i psykisk helsevern
- prioritere barnehager, skoler og offentlig transport i arbeidet for et universelt utformet samfunn.
- at familier med barn med funksjonsnedsettelse skal motta gode, tilrettelagte og koordinerte tjenester.
- at personer med utviklingshemming får tjenester som i størst mulig grad gjør det mulig å leve fullverdige liv.
- innrette ordningen med aktivitetshjelpemidler til mennesker med nedsatt funksjonsevne slik at flest mulig i målgruppen kan dra nytte av den.
- videreutvikle ordningen med brukerstyrt personlig assistanse (BPA) for å sikre reell likestilling og deltakelse i samfunnet for funksjonshemmede som har rett til denne ordningen.
- innføre et nasjonalt regelverk som kommuner kan benytte for å gjennomføre fritt brukervalg for BPA.
- gi mennesker med utviklingshemming eller funksjonshemming større mulighet til å eie sin egen bolig ved at tilskudd til bolig ikke går via bostedskommunen, men direkte til personen det gjelder, eller til private aktører som eksempelvis boligbyggelag når disse bygger på vegne av pårørende.

Utover det kan vi legge til at vi ikke mener CRPD bør inkorporeres i norsk lov. Det er bedre å styrke rettigheter gjennom bedre etterlevelse av de rettighetene som finnes i dag, og eventuelt innføre nye/justerte eksisterende rettigheter.

Sosialistisk Venstre Parti

Vi i Nevromangfold Norge skal lage en partiguide som får frem hva partiene mener om saker som er viktige for oss og våre medlemmer. Vi ber derfor om svar innen 2 uker på følgende spørsmål:

- 1) Ønsker dere å avvike bruken av EIBI, ABA og andre adferdsanalytiske programmer ovenfor autistiske barn?

SV oppfatter dette som et faglig spørsmål som vi ikke tar konkret stilling til. Det som skal være politisk bestemt er prinsippene som ligger bak. Vi står for at alle skal møtes ut ifra sine egne forutsetninger i alle offentlige tjenester, og at medvirkning og samtykke skal ligge til grunn for hvordan tjenester ytes. Vi mener alle tiltak som settes inn skal bygge på solid fagkunnskap og evidens, og vil gi alle som jobber i offentlige tjenester mulighet til kunnskapspåfyll og etter- og videreutdanning for å sikre kunnskapsbasert praksis.

- 2) Hva er synet deres på adferdsanalytiske programmer som EIBI/ABA og lignende?

Se over.

- 3) Hvilke tiltak vil dere innføre nasjonalt for å få et bedre barnehagetilbud for autistiske barn?

Slik vi har fått til i budsjettsamarbeidet med Sp og Ap vil vi sørge for at alle landets familier har råd til barnehage. Så vil vi satse på økt bemanning og mer kompetanse i landets barnehager. SV vil at alle barn skal ha et barnehagetilbud som er tilrettelagt etter deres utfordringer og behov. Vi vil dobbelt-telle barn med vedtak i bemanningsnormene, slik at man får flere ressurser til å følge opp barn med særlige behov.

- 4) Hvilke tiltak vil dere innføre nasjonalt for å få et bedre skoletilbud for autistiske barn?

Skolen skal være trygg for alle elever. SV vil styrke BUP og PPT, men først og fremst er vi opptatt av å få kompetanse i laget rundt eleven. Vi vil styrke laget rundt eleven i skolen og det spesialpedagogiske tilbudet, slik at barn som trenger det skal få nødvendig oppfølging. Vi vil styrke helsestasjonene og skolehelsetjenesten, spesielt i videregående skole, og sørge for at lærere får den kompetansen og de ressursene de trenger for å lage et godt, tilrettelagt undervisnings og skoletilbud for alle elevene i norsk skole.

- 5) Hvilke tiltak vil dere innføre nasjonalt for å få et bedre skoletilbud for adhd-ere?

SV vil styrke BUP og PPT, men først og fremst er vi opptatt av å få kompetanse i laget rundt eleven. Vi vil styrke helsestasjonene og skolehelsetjenesten, spesielt i videregående skole, og sørge for at lærere får den kompetansen og de ressursene de trenger for å lage et godt, tilrettelagt undervisnings og skoletilbud for alle elevene i norsk skole.

- 6) Hva vil dere gjøre for å bidra til at autister og andre nevrodivergente kan delta i arbeidslivet?

SV mener at vi har et felles ansvar for å sikre at alle har en jobb å gå til. I stedet for å bruke straff for å presse folk ut i jobb, må politikken gjøre det mulig for flere å arbeide. Det innebærer sterkere krav mot arbeidsgiverne. Nav må rustes opp til å sikre folk arbeid, møte innbyggerne med tillit og få utøvd sitt sosialfaglige formål. Bedre arbeidsforhold er nødvendig for at det er et trygt og helsebringende arbeidsliv å søke seg til for de som ikke er i arbeid. En ekstra oppfølging, og tilbud tilpasset unge, er nødvendig for å sikre en god inngang i arbeidslivet.

SV vil:

- stille strengere krav om tilrettelegging i arbeidslivet, for å redusere skader og slitasje. Verneombudsrollen må styrkes.
- innføre en statlig tilskuddsordning for å gi tilskudd til å bygge om arbeidsplasser til universelt utformet standard

- hjelpe folk inn i arbeidslivet med kompetanse og kunnskap. Vi vil satse på ulike former for kvalifiseringstiltak og kompetanseheving som er mer tilpasset og tilrettelagt de som har falt utenfor, inkludert å gi folk opplæring og fagbrev på jobb.
- at alle som trenger helsehjelp for å mestre arbeidslivet får tilbud om arbeidsrettet rehabilitering, der helse og arbeid sees i sammenheng samtidig.
- at det skal lønne seg å ansette folk, gjennom utvidet bruk av lønnstilskudd
- opprette en statlig tilskuddsordning for kommuner og organisasjoner som vil ansette arbeidssøkende fra Nav. Arbeidsplassene må være organisert og ikke utfordre faglært arbeid. Målet er på sikt å utvide dette til en nasjonal jobbgaranti.
- ruste opp Navs arbeidsmarkedstiltak gjennom mer bruk av egenregi, samt erstatte anbudsregimet med langsiktig samarbeid med ideelle og kommunale aktører
- styrke Individuell jobbstøtte (IPS) og jobbfokusert psykologisk behandling, slik at flere unge med psykiske helseplager får delta i arbeidslivet
- styrke insentivene for å inkludere mennesker med utviklingshemming og lærevansker i det ordinære arbeidslivet
- demokratisere arbeidslivet gjennom å gi de ansatte økt representasjon på alle ledelsesnivåer i offentlig og privat virksomhet og bedre lovverket knyttet til arbeidereie og samvirker

7) Når vil dere inkorporere CRPD inn i norsk lov?

Så snart som mulig! Det er på høy tid at Norge blir et land der alle har mulighet til å delta på lik linje. FN-konvensjonen om rettighetene til mennesker med nedsatt funksjonsevne (CRPD) må inkorporeres i den norske menneskerettighetsloven, og vi trenger langsiktige handlingsplaner for å sikre at alle kan delta, uavhengig av funksjonsnivå.

8) Hva vil dere gjøre for å styrke bruken av ASK (Alternativ og supplerende kommunikasjon) i skole/barnehage og samfunnet for øvrig?

SV mener at alle som trenger supplerende kommunikasjon (ASK), skal ha fullgod rett på opplæring, undervisningsmateriell og mulighet til å kommunisere med sitt språk i barnehagen, skolen, på fritiden, i bolig og på avlastning.

9) Hva vil dere gjøre for å bedre tilbudet autister har når det gjelder behandling av psykiske lidelser?

SV er bekymra for at psykisk helsevern i både spesialisthelsetjenesten og kommunene er under sterkt press. Det blir stadig færre døgnplasser innenfor psykisk helsevern og pasienter skrives ut for tidlig. Mennesker som trenger innleggelse får det ikke. Vi vil styrke tilbudet med flere sengeplasser, mer ressurser til lavterskeltiltak, lokale botilbud og å øke antallet spesialister, og særlig styrke tilbudet rettet mot barn og unge. De viktigste tiltakene vi gjør for å forebygge dårlig psykisk helse er å sørge for helsefremmende arbeid i alle deler av samfunnet vårt. Personer som er i risikozonen for å utvikle psykiske lidelser trenger forebyggende tiltak som kan møte dem der de er.

SV vil

- stanse og reversere nedbyggingen av døgnplasser i psykisk helsevern og etablere flere brukerstyrte senger og langtidsplasser i spesialisthelsetjenestene

- redusere bruk av tvang gjennom opplæring, økt bemanning og kompetanseheving.
- styrke de kommunale psykiske helsetjenestene der variasjonen er uakseptabelt stor mellom ulike kommuner
- sikre jevn og forutsigbar oppfølging i den kommunale psykiske helsetjenesten for personer med langvarige psykiske lidelser
- øke psykologkapasiteten i det offentlige, redusere ventetidene og etablere en ordning som sikrer pasientene økonomisk forutsigbarhet
- jobbe målrettet for å redusere antallet selvmord og selvmordsforsøk
- sikre barn og unge med komplekse behov bedre helsehjelp ved å sikre samarbeid mellom skoler, helsetjenester og barnevern. Tjenestene må tilstrebe å møte barn der de er, og barn og unges stemme må bli tatt med i beslutninger om behandling og hjelp.
- gi bedre behandling og lavterskel psykisk helsehjelp til de som sliter med rusavhengighet, spilleavhengighet, selvmordstanker, ensomhet og andre lidelser der menn er overrepresentert
- sikre helhetlig hjelp og sammenhengende behandling ved utstrakt bruk av tverrfaglige ambulante team i samdrift drift mellom kommune og spesialisthelsetjeneste.
- styrke medikamentfri behandling
- jobbe for en mer helhetlig tilnærming til psykisk helse med økt brukermedvirkning.

10) Hvordan vil dere håndtere autister som utfører kriminalitet? Skal de i fengsler, sykehus eller skal man opprette andre tilbud?

SV mener for det første at vi skal fange opp og hjelpe mennesker før de ender opp med å gå straffbare handlinger. Når det gjelder de som like vel ender opp med å gjøre kriminell handlinger vil vi ha flere åpne fengsler og legge til rette for alternative soningsformer, for eksempel for mennesker som av forskjellige årsaker vil ta stor skade av fengselssoning. For å unngå mer innlåsing og isolasjon, vil vi styrke bemanningen, ruste opp fengsler og sikre flere innsatte et tilbud om rusmestring. Siden staten er blitt gitt mange fullmakter under tillit fra folket, er det avgjørende at rettstryggheten er sterk. SV vil styrke Sivilombudets rolle som kontrollør av offentlige myndigheter. I tillegg må det legges til rette for at organisasjoner og folk lettere kan bringe saker mot staten inn for domstolene.

SV vil

- styrke lavsikkerhetsfengslene og alternative soningsmåter. Målet vårt er minst mulig kriminalitet, derfor vil vi bruke de soningsformene som til enhver tid fungerer best.
- sikre forsvarlige forhold i norske fengsler, med et særlig blikk på kvinnelige innsatte og de som tilhører en eller flere minoriteter. Dette krever økt bemanning, økt kompetanse blant ansatte, styrket helse- og omsorgstjenester og økt psykiatrisk helsehjelp.

- styrke tilgangen og omfanget av fri rettshjelp, ha gratis førstelinjetjeneste for rettshjelp, styrke de frivillige rettshjelptiltakene og sikre video og lydopptak fra rettssalene. Vi vil øke timetallet og salærsatsene for fri rettshjelp.
- få ned prisene på rettslige tjenester. Det er nødvendig med et øvre tak for hvor mye som kan kreves dekket av advokatkostnader fra motparten
- ha en gjennomgang av det totale straffenivået, med mål om å senke det
- øke grunnbemanningen i fengslene for å sikre forsvarlig drift, som vil bidra til unødvendig bruk av tvang
- utvide bruken av soning med elektronisk kontroll. Rusbrukere må i økt grad få gjennomføre straff i behandlingsinstitusjon.
- knytte forenklede forelegg og bøter til folks inntekt og betalingsevne
- styrke tiltak som gir ungdom utsatt for rekruttering til kriminelle miljø en vei ut, som Utekontakten og avhopperprogrammer
- styrke tiltak i kriminalomsorgen som forhindrer rekruttering og radikalisering under fengselsoppholdet
- styrke barnehusene og sikre at mistenkte barn opp til 18 år får tilrettelagte avhør og mer helhetlig oppfølging og ivaretagelse
- øke støtten til organisasjoner som sikrer rettshjelp eller på andre måter ivaretar rettssikkerheten

11) Hvordan vil dere gjøre offentlig sektor og offentlige støtteordninger mer tilgjengelige for autister?

SV mener vil skjerpe kravene til universell utforming, slik at offentlige tjenester blir tilgjengelige og mulig å bruke for alle, uavhengig av nevrodivergens eller funksjonshindringer. Vi vil;

- innskrenke muligheten til å påberope seg uforholdsmessig byrde som grunnlag for å unndra seg lovkrav om universell utforming
- innføre universell utforming som krav for å få offentlige tilskudd eller bevilgninger, og i offentlige anbud, med unntak for tilfeller der dette er åpenbart unødvendig

12) Vil dere tilrettelegge offentlige bygg slik at det blir lettere for nevrodivergente å være der (ifht lyd/lys/støy/mm)? I så fall hvordan?

SV vil skjerpe kravene til universell utforming, slik at offentlige tjenester blir tilgjengelige og mulig å bruke for alle, uavhengig av nevrodivergens eller funksjonshindringer.

SV vil:

- innskrenke muligheten til å påberope seg uforholdsmessig byrde som grunnlag for å unndra seg lovkrav om universell utforming

- innføre universell utforming som krav for å få offentlige tilskudd eller bevilgninger, og i offentlige anbud, med unntak for tilfeller der dette er åpenbart nødvendig

13) Hvordan vil dere gjøre det lettere for autister å bo i egen bolig når man blir voksen?

SV vil sikre at folk som ønsker å leie/eie egen bolig får veiledning og støtte til å oppnå dette. SV ønsker også å gjenreise en sterk sosial boligpolitikk og ha tiltak som kan stoppe boligspekulasjon. Bolig skal være et hjem – ikke noe å spekulere i. Det haster med å få bygd flere boliger, men vi må samtidig sørge for at vi bygger de rette boligene. SV vil bygge gode, trygge og stabile alternativer for de som ikke eier egen bolig. Vi må ha en langsiktig politikk som sikrer en allmenn boligsektor (ikke-kommersiell utleie). Dagens utleiemarked er for sårbart, og leietakere har ofte dårlige og ustabile boforhold. Det må bygges flere regulerte utleieboliger som dekker de reelle boligbehovene, både i byer og i distriktene. Vi må styrke leietakeres rettigheter, slik at de som ikke eier egne boliger får gode og stabile boalternativ. Vi trenger også flere tilpassede boliger som sikrer at folk kan bo trygt hjemme når hjelpebehovet øker. Det er en menneskerett å ha et trygt og godt sted å bo, og det må politikken reflektere.

14) Vil dere styrke/svekke BPA-ordningen?

SV er for å styrke BPA-ordninga, slik at det blir et reelt instrument for likestilling. Vi arbeider for at personer som har rett på brukerstyrt personlig assistanse (BPA) skal få dekket det gjennom folketrygden og ikke være avhengig av kommunens økonomi. Helsehjelp skal inngå i BPA-ordningen der det er nødvendig.

15) Hvordan vil dere bidra til å få autister inn på boligmarkedet?

SV vil gjøre en rekke ting for å sikre at alle skal ha tilgang på god, tilrettelagt bolig. For eksempel:

- åpne opp for at Husbanken igjen skal kunne tilby privatpersoner vanlige boliglån. En andel av Husbankens fortjeneste skal sammen med overføringer fra Stortinget bidra til rimelige startlån og sosial boligbygging.
- legge til rette for flere kommunale og ikke-kommersielle tomte- og utbyggingsselskaper for å drive frem boligbygging
- utrede om Husbanken skal tilby rimelige lån og lånegarantier til offentlige og ideelle tomte- og utbyggingsselskap og ikke-kommersielle boligbyggerlag, for bygging av ikke-kommersielle boliger
- sikre at kommuner kan stille krav om bygging av ikke-kommersielle boliger og utleieboliger, og stille krav om tidsfrister for realisering av nye reguleringsplaner
- etablere og gi tilskudd til å bygge opp en ikke-kommersiell utleieboligsektor, med pris- og omsetningskontroll
- gi Husbanken utvidede lånerammer og en tydeligere rolle i boligpolitikken. Husbanken skal kunne gi startlån til flere enn de gjør i dag.
- utrede muligheten for å redusere merverdiavgiften på bygging av nye boliger i distriktene, med det mål at innbyggeren sitter igjen med lavere kostnader

- etablere en sameieordning for førstegangskjøpere i Husbanken for låntakere som har betalingsevne, men mangler egenkapital. Ved salg tar Husbanken sin andel av tap eller gevinst.
- bygge flere studentboliger, slik at studenter får tilgang til rimelige boliger utenfor det private leiemarkedet
- at prisnivået på kommunal- og omsorgsboliger må reguleres på nivå med drifts- og vedlikeholdskostnader, og ikke etter gjengs leie
- innføre høyere skattlegging og strengere regulering av dagsutleie i privateide boliger
- ha en progressiv beskatning på bolig og annen eiendom, og fjerne grensa for maksimal eiendomsskatt. Kommunene skal ha mulighet til å sette høyere eiendomsskatt på sekundærboliger.
- regulere bankenes kredittgivning, slik at førstegangskjøpere lettere får tilgang til kreditt og det blir mindre gunstig å ta opp lån til kjøp av sekundærbolig
- ta i bruk flere virkemidler for å kontrollere leiemarkedet og styrke leietakeres rettigheter. I områder hvor prispresset er stort, bør kommunene kunne sette en makspris per kvadratmeter.
- sikre alle retten til et sted å bo. Kommuner skal ikke ha anledning til å kriminalisere bostedsløshet.

16) Er det annen politikk dere vil fremheve som vil kunne bedre livet for nevrodivergente mennesker?

SV arbeider for et samfunn der alle kan delta på like fot, uavhengig av lønnsklipp, bostedsadresse, nevrodivergens eller funksjonsnedsettelse. Arbeid, utdanning, bolig, en meningsfull fritid og gode helsetjenester (inkludert tannhelsetjenester) skal være noe alle, uten unntak, har tilgang på. Vårt gamle slagord «ulike mennesker – like muligheter,» sier mye om vår visjon for hvordan samfunnet skal se ut. Vi vil styrke kommuneøkonomien og øke bemanninga i kommunale helsetjenester, i barnehage og skole, slik at kommunene kan oppfylle sine oppdrag.

SV vil

- sikre barn og unge med funksjonsvariasjoner en inkluderende skolehverdag
- sikre tilpasset opplæring for den enkelte ved å øke bemanningen og styrke hele laget rundt eleven
- opprette et nasjonalt kompetansesenter for unge menn og psykisk helse
- at alle skal ha lik mulighet til meningsfull fritid. Vi vil lovfeste retten til fritidsklubb.
- sikre et bedre psykisk helsetilbud for barn og unge. Vi vil kjempe for et verdig psykisk helsetilbud som tar ungdommer på alvor.

Pensjonist Partiet

Med bakgrunn i spørsmålene dere har stilt, vil Pensjonistpartiet innledningsvis, referere til hvilke punkter i vårt handlingsprogram, som svarene er begrunnet i. Hovedbegrunnelsen i svarene tar utgangspunkt i våre verdier og handlingsprogram, som vektlegger trygghet, individuell tilpasning, verdighet, og velferd i alle livsfaser. Andre konkrete punkter i handlingsprogrammet, som direkte eller indirekte (intensjonen bak punktet), ligger til grunn for våre svar:

- Full inkorporering av CRPD i norsk lov og styrke rettighetene for personer med funksjonsnedsettelse.
- Nav skal sikre effektiv hjelp ... og bidra til at man kan utnytte restarbeidskapasiteten raskere.
- Flere tilrettelagte arbeidsplasser
- Statlig finansiering av brukerstyrt personlig assistent (BPA)
- Bygge boliger tilpasset funksjonshemmede med selvkostleie
- Politikk for at både unge, aleneboende og funksjonshemmede skal ha boliger de har råd til
- Utvidelse og styrking av tilrettelagt transport/servicelinjer
- Seniorer, eldre og uføre skal tilbys dataopplæring
- Produktivt i barne- og oppvekstfeltet
- Bedre oppfølging og flere behandlingsplasser for psykisk uhelse
- Krav om kontinuitet i habiliterings- og rehabiliteringstilbud
- Tilgjengelighet på fysioterapeuter og ergoterapeuter i kommunene
- Egne soningstiltak for førstegangskriminelle
- Økt rehabiliteringstilbud under soning
- TT ordningen skal være statlig finansiert med maks ventetid
- Sikre universell utforming og tilgjengelighet i samfunnet
- Utvidelse av Tjenester og institusjoner for barn/unge med psykiske lidelser
- Sikring av tverrfaglig tilrettelegging (skolehelsetjeneste, helsestasjoner, ergo/fysioterapi)

BESVARELSE:

1. Ønsker dere å avvikle bruken av EIBI, ABA og andre adferdsanalytiske programmer overfor autistiske barn?

Nei. Vi ønsker ikke å avvikle disse programmene, men vi mener de kun skal brukes frivillig, med foreldrenes samtykke og barnets beste i sentrum. Tiltak må evalueres kontinuerlig og tilpasses det enkelte barns behov og trivsel. Vi mener at det finnes mange andre program og metoder som kan være i verktøykassen for å hjelpe først og fremst barnet, men også pårørende mv.

2. Hva er synet deres på adferdsanalytiske programmer som EIBI/ABA og lignende?

Henger jo sammen med besvarelsen i spm 1, men slike programmer kan ha positiv effekt for noen, men er kritiske til ensidig bruk og metoder som ikke ivaretar barnets autonomi og verdighet. Det må finnes flere valgmuligheter og individuelle tilpasninger.

3. Hvilke tiltak vil dere innføre nasjonalt for å få et bedre barnehagetilbud for autistiske barn?

Mange kommuner har et velfungerende system for barn med forskjellige funksjonsnedsettelse. I hovedsak skjønner vi at dere mener at følgende lover (med flere), ikke ivaretar denne gruppen tilstrekkelig: Barnekonvensjonen, barnehageloven, opplæringsloven, pasient og brukerrettighetsloven, Helse- og omsorgstjenesteloven, diskriminerings- og tilgjengelighetsloven, vergemålsloven, NAV-loven, Lov om folketrygd, Lov om spesialisthelsetjenesten, forskrift om habilitering – og rehabilitering.

Dersom dere mener at lover og forskrifter ikke i tilstrekkelig grad ivaretar denne gruppen av mennesker med en funksjonsutfordring, velger vi å svare med følgende:

- Økt grunnbemanning og spesialpedagogisk kompetanse i barnehager
- Individuelle opplæringsplaner også i barnehage
- Tidlig og bred tverrfaglig innsats (psykolog, ergoterapeut, spesialpedagog)
- Tilrettelagte sansemiljøer og små grupper

4. Hvilke tiltak vil dere innføre nasjonalt for å få et bedre skoletilbud for autistiske barn?

Det er hevet over enhver tvil at autentiske barn krever tett oppfølging og tilrettelagte tilbud. Det nedenfor stående representerer det vi ville arbeide for, med referanse til handlingsprogrammet.

- Flere spesialpedagoger og autismekompetanse i skolen
- Rett til individuell oppfølging og strukturert skolehverdag
- Tilrettelegging for pauserom, forutsigbarhet og sensorisk miljø
- Økt satsing på alternativ og supplerende kommunikasjon (ASK)

5. Hvilke tiltak vil dere innføre nasjonalt for å få et bedre skoletilbud for ADHD-elever?

Vi erkjenner at vi ikke har tilstrekkelig kunnskap om alle grupper og nettopp dette underbygger det svaret vi velger å gi:

- Økt kunnskap blant lærere og spesialpedagoger
- Tilpasning av arbeidsmengde og læringsformer
- Lovfestet rett til pauser og bevegelse
- Fleksibel timeplan og økt bruk av digitale verktøy

6. Hva vil dere gjøre for å bidra til at autister og andre nevrodivergente kan delta i arbeidslivet?

Blir samme begrunnelse her, som ovenfor. Vi vil arbeide for å:

- Styrke NAVs kompetanse på nevrodivergens
- Økonomiske insentiver til arbeidsgivere for tilrettelegging
- Økt bruk av mentorordninger og tilpassede arbeidsplasser
- Rett til gradert arbeid og forutsigbare rammer

7. Når vil dere inkorporere CRPD i norsk lov?

Pensjonistpartiet mener CRPD må inkorporeres snarest, for å sikre likeverdige rettigheter og vern mot diskriminering for mennesker med funksjonsvariasjoner.

8. Hva vil dere gjøre for å styrke bruken av ASK i skole/barnehage og samfunnet for øvrig?

I utgangspunktet mener vi at barnehage og skoler først og fremst må få bedre kunnskap om barn som er autistiske eller har autistiske trekk. Fra våre medlemmer som har barn med samme utfordring, hevdes det at man bruker mange forskjellige virkemidler for å fange og holde på interessen, i den hensikt at barnet skal oppfatte, forstå og derigjennom lære.

- Lovfeste retten til ASK-opplæring i barnehage og skole
- Sikre tilgang på ASK-utstyr gjennom NAV Hjelpemiddelsentral
- Kurstilbud og veiledning til foresatte og ansatte
- Synliggjøre ASK i offentlig kommunikasjon (symboler, tilgjengelighet)

9. Hva vil dere gjøre for å bedre tilbudet autister har når det gjelder behandling av psykiske lidelser?

Det blir jo et universell utformet svar og mange av spørsmålene er utformet slik at man tar som utgangspunkt at få kjenner utfordringer og hva man kan gjøre for å hjelpe barn og pårørende. Vi mener at barn med slike utfordringer må få hjelp tidligst mulig i livet, det vil på mange måter være en slags form for å forebygge.

- Øke kompetanse i psykisk helsevern på autisme og nevrodivergens
- Etablere spesialiserte lavterskeltilbud
- Garantere rett til tverrfaglig helsehjelp uavhengig av diagnose
- Redusere ventetid og øke antall psykologer med relevant kompetanse

10. Hvordan vil dere håndtere autister som utfører kriminalitet?

Alle barn med en eller annen form for nedsatt funksjonsevne, og særlig de med manglende evne til å forstå forskjellen på rett og galt i forskjellige situasjoner. Det kan være autentiske barn, barn med psykisk utviklingshemning og andre psykiske lidelser, uansett, disse gruppene må behandles individuelt. Ofte kommer spørsmålet om tilregnelighet ifh til den utøvde kriminaliteten som skal ha skjedd. Den mest krevende gruppen er de som utøver vold i tillegg til annen kriminell virksomhet, disse må håndteres spesielt. Vi kan ikke akseptere at voldelige personer, uansett sykdom skal utgjøre en trussel mot barn, ungdom, voksne og i særdeleshet den eldre generasjonen. Tiltakene nedenfor er i stor grad ivaretatt i dag, men vi støtter følgende:

- Individuell vurdering og tilrettelagt rettsprosess
- Bruk av tilpassede tiltak fremfor fengsel der det er hensiktsmessig
- Etablere egne fagteam med kompetanse på autisme og strafferett
- Forebygging fremfor straff – særlig i barne- og ungdomsalder

11. Hvordan vil dere gjøre offentlig sektor og offentlige støtteordninger mer tilgjengelige for autister?

Dette er et spørsmål som egentlig gjelder alle innbyggere. Det handler om at offentlige myndigheter må ha kunnskap og kompetanse til å kommunisere med forskjellige grupper og individer.

- Klarspråk, visuell informasjon og digitale løsninger med universell utforming
- Rett til personlig veileder i møte med NAV og helsevesen
- Tilgjengelige søknadsprosesser og tilrettelagt veiledning

12. Vil dere tilrettelegge offentlige bygg slik at det blir lettere for nevrodivergente å være der (ifht lyd/lys/støy mm)?

Ja, dette handler om universell utforming.

- Krav til lydisolering og tilpasset belysning i offentlige rom
- Tilgjengelige «pause-soner» i bygg som skoler, NAV og helsetjenester
- Brukermedvirkning i utforming av offentlige bygg

13. Hvordan vil dere gjøre det lettere for autister å bo i egen bolig når man blir voksen?

Dette er allerede ivare tatt i dag i de fleste kommuner. Ofte bruker man startlån, og kommunens hjemmebaserte tjenester er tilrettelagt for å hjelpe innbyggere med behov. Når det gjelder denne gruppen så vil det kreve betydelig, da barne/ungdommen ofte må ha oppfølging store deler av døgnet. Ofte vil det mest praktiske være små boenheter (bemannede omsorgsboliger), slike boliger ivaretar fellesskap, har fagpersonale og tilgjengelighet. Vår erfaring er at om man behandler disse barna galt, kreves ofte betydelig mere ressurser, enn om de behandles individuelt og korrekte og anerkjente metoder, kort sagt:

- Tilskudd til tilrettelagte boliger
- Tjenester etter behov – ikke etter diagnose
- Tilgang på trygge, små enheter med støtte etter ønske
- Økonomisk hjelp til boliganskaffelse

14. Vil dere styrke/svekke BPA-ordningen?

Vi vil styrke BPA-ordningen.

- Flere brukere må omfattes – også eldre og personer med kognitive utfordringer
- Fjerne aldersdiskriminering
- Økt veiledning og enklere søknadsprosesser

15. Hvordan vil dere bidra til å få autister inn på boligmarkedet?

Dette kan fort bli krevende, men langt fra umulig. Det er noen forhold som forsvarer en kommunal løsning ved omsorgsboliger og det er økonomi for individet spesielt og kommunen generelt. Utfordringen er at vi ikke i tilstrekkelig grad vet hva som trengs for autister mht å bo i egen bolig. Vi må støtte oss på faglige vurderinger, men enkelt sagt så kan noen bidrag være:

- Starte statlige ordninger for førstehjelp til boligkjøp for personer med funksjonsvariasjon
- Samarbeid med Husbanken om tilskudd og lån med tilrettelegging
- Fjerne unødvendige krav og forenkle prosessen for boligkjøp med støtte

16. Er det annen politikk dere vil fremheve som vil kunne bedre livet for nevrodivergente mennesker?

Det viktigste må være pårørendestøtte. Ivaretas ikke dette, viol kommen få en hel familie som brukere, ikke bare det autentioske barnet.

- Rett til fritidstilbud med tilrettelegging og ledsager
- Støtte til familier og pårørende
- Støtte- og samtalegrupper
- Bruk fritid- og idrett som virkemidler.
- Økt forskningsstøtte på livskvalitet for nevrodivergente
- Aktiv brukermedvirkning i utforming av tjenester

9. juni 2025

Ragnar Dahl

førstekandidat for Akershus til Stortingsvalget 2025

Olav Halvor Megård

politisk nestleder Pensjonistpartiet

Arbeiderpartiet

- **Ønsker dere å avvikle bruken av EIBI, ABA og andre adferdsanalytiske**

Dette har vi ikke politikk på, da vi anser det som en faglig vurdering.

- **Hva er synet deres på adferdsanalytiske programmer som EIBI/ABA og lignende?**

Dette har vi ikke politikk på, da vi anser det som en faglig vurdering.

- **Hvilke tiltak vil dere innføre nasjonalt for å få et bedre barnehage tilbud for**

Arbeiderpartiet vil sikre gode barnehagetilbud til alle barn. Noe av det viktigste som må til for at barna har et godt tilbud, uavhengig av hvem de er, er at de møter kompetente ansatte som har kunnskap om hvordan å ivareta dem. Vi vil øke kvaliteten gjennom bedre muligheter for kompetanseutvikling for de ansatte. Vi ønsker flere yrkesgrupper inn i barnehage og skole, slik at barna blir ivaretatt og fulgt opp på en god måte.

- **Hvilke tiltak vil dere innføre nasjonalt for å få et bedre skoletilbud for autistiske barn?**

Arbeiderpartiet jobber for en skole der alle elever føler tilhørighet i et fellesskap og opplever trivsel, mestring og læring. Når vi vet at det statistisk sett vil være elever med autisme på de fleste skoler, så er det viktig at alle skoler har kjennskap til hva som er viktig for elevgruppene og at skolen har kunnskap om god tilrettelegging. Statlige myndigheter må sørge for et godt tilbud om kompetanseheving og ressurser ansatte kan bruke.

For å bidra til en god skolehverdag for elever med autisme trenger vi et godt lag rundt elevene som sammen med lærere passer på at alle elever inkluderes og lærer på en god måte. Arbeiderpartiet ønsker derfor å styrke laget rundt elevene med ressurser og fagfolk for bedre å kunne løse utfordringer og sikre mer tid til læring og elevoppfølging. Videre vil vi vurdere hvordan vi kan knytte andre av kommunens tjenester til skolen, slik at tilbudet til elevene og deres foresatte blir best mulig.

- **Hvilke tiltak vil dere innføre nasjonalt for å få et bedre skoletilbud for adhd-ere?**

Arbeiderpartiet jobber for en skole der alle elever føler tilhørighet i et fellesskap og opplever trivsel, mestring og læring. Når vi vet at det statistisk sett vil være elever med adhd på de fleste skoler, så er det viktig at alle skoler har kjennskap til hva som er viktig for elevgruppene og at skolen har kunnskap om god tilrettelegging. Statlige myndigheter må sørge for et godt tilbud om kompetanseheving og ressurser ansatte kan bruke.

For å bidra til en god skolehverdag for elever med ADHD trenger vi et godt lag rundt elevene som sammen med lærere passer på at alle elever inkluderes og lærer på en god måte. Arbeiderpartiet ønsker derfor å styrke laget rundt elevene med ressurser og fagfolk for bedre å kunne løse utfordringer og sikre mer tid til læring og elevoppfølging. Videre vil vi vurdere hvordan vi kan knytte andre av kommunens tjenester til skolen, slik at tilbudet til elevene og deres foresatte blir best mulig.

- **Hva vil dere gjøre for å bidra til at autister og andre nevrodivergente kan delta i arbeidslivet?**

Arbeiderpartiet i regjering har styrket innsatsen for at flere med nevrodivergens skal kunne delta i arbeidslivet. Vi vet at mange har både kompetanse og vilje – men møter barrierer på grunn av lite tilrettelegging og manglende kunnskap hos arbeidsgivere og NAV.

Videre vil vi blant annet:

- Forsterke innsatsen mot utenforskap blant unge ved å utvide ordningen med ungdomsinnsats og følge opp flere med forpliktende opplegg mot arbeid og utdanning.
- Jobbe for å senke terskelen for arbeidsgivere som ønsker å ansette personer med nevrodivergens, blant annet gjennom rådgivning og økonomisk støtte.

- Når vil dere inkorporere CRPD inn i norsk lov? –

Vi jobber med å få denne på plass så raskt vi kan.

· Hva vil dere gjøre for å styrke bruken av ASK (Alternativ og supplerende kommunikasjon) i skole/barnehage og samfunnet for øvrig?

Arbeiderpartiet mener det er viktig at elever med behov for opplæring i og på alternativ supplerende kommunikasjon (**ASK**) også møter et godt skoletilbud, og at disse kan ha behov for tilleggstimmer for ikke å miste opplæring i andre fag. Vi er opptatt av at flest mulig skal oppleve læring og mestring, og har bedt regjeringen vurdere rettigheter og muligheter som gir disse elevene bedre grunnlag til å fullføre og bestå grunnskole og videregående opplæring.

· Hva vil dere gjøre for å bedre tilbudet autister har når det gjelder behandling av psykiske lidelser?

Noe av det viktigste for autister er helhetlige helsetjenester som henger sammen og der pårørende må slippe å være fulltids koordinører. Derfor har vi sagt vi ønsker en helsereform som gir mer sammenhengende tjenester til særlig pasienter med sammensatte hjelpebehov.

· Hvordan vil dere håndtere autister som utfører kriminalitet? Skal de i fengsler, sykehus eller skal man opprette andre tilbud?

Arbeiderpartiet er generelt opptatt av at det viktigste målet straffegjennomføringen er at den forhindrer nye straffbare handlinger samtidig som den er betryggende nok for samfunnet. Kriminalomsorgen sliter i dag, men manglende rekruttering og eldre bygningsmasse vi mener derfor at kriminalomsorgen må styrkes betraktelig med økte ressurser. At noen er har autisme kan få betydning både for om man straffer og hvordan en straff skal gjennomføres, men det er vanskelig å si noe generelt. Både om noen skal straffes og hvordan en straff skal gjennomføres må vurderes individuelt.

· Hvordan vil dere gjøre offentlig sektor og offentlige støtteordninger mer tilgjengelige for autister?

Arbeiderpartiet mener at språk, systemer og tjenester må være tilgjengelige for alle – og at det er særlig viktig for grupper som opplever uforutsigbarhet og kompleksitet som en barriere.

Videre vil vi blant annet:

Følge opp gjennomføringen av strategien for universell utforming, med særlig vekt på digitale løsninger som også fungerer for personer med kognitive vansker. Dette er et

eksplisitt mål i Digitaliseringsstrategien 2024–2029, som sier at "digital inkludering for alle" skal ligge til grunn i utvikling av offentlige tjenester

Fortsette å forenkle NAVs kommunikasjon og tjenester, med mål om bedre klarspråk, færre skjemaer og mer personlig kontakt. Dette er i tråd med Hurdalsplattformens formulering om at "offentlige tjenester skal være enkle å forstå og bruke", og at regjeringen vil styrke brukerperspektivet i utformingen av velferdstjenester

Vurdere hvordan flere brukere med spesielle behov kan få innflytelse på utvikling av offentlige digitale tjenester, gjennom medvirkning og brukerpaneler.

Digitaliseringsstrategien fremhever brukermedvirkning og testing med ulike grupper som en forutsetning for inkluderende digitale løsninger

Vi vet at det fortsatt er behov for forbedringer, men vi jobber målrettet for å fjerne barrierene – og bygge et arbeidsliv og en offentlig sektor som faktisk fungerer for alle.

- **Vil dere tilrettelegge offentlige bygg slik at det blir lettere for nevrodivergente å være der (ifht lyd/lys/støy/mm)? I så fall hvordan?**

Det gjelder allerede en rekke krav til lyd, lys støy mv. for oppføring av nye bygg i Byggteknisk forskrift (TEK17). Denne skal sikre at byggetiltak blir planlagt, prosjektert og utført ut fra hensyn til god visuell kvalitet og universell utforming, og slik at tiltakene oppfyller tekniske krav til sikkerhet, miljø, helse og energi. TEK17 stiller krav om tilgjengelighet i nye bygg.

- **Hvordan vil dere gjøre det lettere for autister å bo i egen bolig når man blir voksen?**

Ofte vil det være helse- og omsorgstjenestene i kommunene som har best kunnskap om behovet for tilpassede boliger til personer som trenger det grunnet helse- og omsorgsbehov. Kommunene har etter lov om kommunenes ansvar på det boligsosiale feltet, plikt til å gi bistand til å skaffe boliger med særlig tilpassing og med hjelpe- og vernetiltak for dem som trenger det grunnet alder, funksjonsnedsettelse eller av andre grunner. I plikten til å tilpasse boliger ligger også en plikt til å sørge for at boligen er funksjonell og fysisk tilgjengelig.

- **Vil dere styrke/svekke BPA-ordningen?**

Arbeiderpartiet vil styre BPA-ordningen. BPA er et viktig verktøy for å sikre deltakelse og likestilling i samfunnet. Arbeiderpartiet vil sørge for at ordningen gir et best mulig og universelt tilbud til de som trenger det, uavhengig av hvor i landet de bor. Vi vil forankre BPA i et eget lovverk, slik at rettighetene til brukerne blir tydeligere og mer forutsigbare. For å sikre god kvalitet på tjenestene og styrke arbeidstakernes rettigheter, vil vi etablere en godkjenningsordning for BPA-leverandører. Målet er å gjøre BPA til et reelt likestillingsverktøy, ikke bare en helseytelse.

- **Hvordan vil dere bidra til å få autister inn på boligmarkedet?**

Arbeiderpartiet har et mål om å sette i gang bygging av 130 000 boliger innen 2030. Det vil også ha betydning for denne gruppen, fordi en økning i antall nye boliger også vil medføre en økning i andelen tilpassede boliger. Både startlånsordningen og kommunale boligtilskudd er tiltak som bidrar til å gjøre boligmassen mer tilgjengelig. Husbankens ulike låneordninger for tilpassing av bolig er viktige virkemidler. Arbeiderpartiet har i denne perioden gjenreist Husbanken. Lånerammen er økt betydelig, som altså betyr at det er mer å hente i de ulike låneordningene. Vi anser Husbanken som vårt aller fremste boligpolitiske virkemiddel, og vil fortsette satsingen på denne den neste fireårsperioden.

Kristelig Folkeparti

Ønsker dere å avvikle bruken av EIBI, ABA og andre adferdsanalytiske programmer ovenfor autistiske barn?

- KrF har ikke tatt stilling til disse metodene.

Hva er synet deres på adferdsanalytiske programmer som EIBI/ABA og lignende?

- KrF har ikke tatt stilling til dette.

Hvilke tiltak vil dere innføre nasjonalt for å få et bedre barnehagetilbud for autistiske barn?

- At barnehagen skal være inkluderende og tilrettelagt for barn med funksjonsvariasjoner. Sikre spesialpedagogisk hjelp og tidlig innsats i barnehagen og sørge for bedre kompetanse i barnehagen knyttet til ulike behov.

Hvilke tiltak vil dere innføre nasjonalt for å få et bedre skoletilbud for autistiske barn?

- KrF vil sikre at elever med funksjonsutfordringer får god oppfølging og tilrettelegging i skolen. Vi vil at det legges vekt på økt spesialpedagogisk kompetanse, fleksibilitet og tilpasset opplæring, samt at lærerne får mer tid og støtte til å følge opp elever med ulike behov.

Hvilke tiltak vil dere innføre nasjonalt for å få et bedre skoletilbud for adhd-ere?

- KrF ønsker en skole med høy lærerkompetanse, høyere lærertetthet og større fleksibilitet, slik at elever med ulike utfordringer kan få nødvendig støtte.

Hva vil dere gjøre for å bidra til at autister og andre nevrodivergente kan delta i arbeidslivet?

- Autister og andre nevrodivergente har ulike behov – mange klarer seg helt fint på egen hånd, mens andre trenger tilrettelegging. Dessverre står altfor mange som med litt støtte kunne vært i jobb, utenfor arbeidslivet. Det er et tap både for enkeltmenneskene og for samfunnet. KrF vil derfor styrke funksjonsassistentordningen, satse på varig tilrettelagt arbeid og etablere trainee-ordninger i offentlig sektor, slik at flere får mulighet til å bruke sine evner og delta i arbeidslivet.

Når vil dere inkorporere CRPD inn i norsk lov?

- KrF vil inkorporere CRPD i norsk lov, og vi ønsker at dette skjer så raskt som mulig. Dette er en svært viktig konvensjon for oss, fordi den handler om noe helt grunnleggende: At alle mennesker, uavhengig av funksjonsevne, har samme verdi og skal ha like rettigheter.

Hva vil dere gjøre for å styrke bruken av ASK (Alternativ og supplerende kommunikasjon) i skole/barnehage og samfunnet for øvrig?

- KrF vil styrke bruken av ASK ved å sikre kompetanse og ressurser til både skole og barnehage. ASK skal være en rettighet for de som trenger det, og det skal gis opplæring og tilrettelegging slik at personer med behov for alternativ kommunikasjon får uttrykke seg.

Hva vil dere gjøre for å bedre tilbudet autister har når det gjelder behandling av psykiske lidelser?

- KrF vil styrke behandlingstilbudet for psykiske lidelser gjennom økt kapasitet i både kommunehelsetjenesten og spesialisthelsetjenesten. Vi vil sørge for flere stillinger i barne- og ungdomspsykiatrien, sikre at alle kommuner har psykolog, og bygge ut skolehelsetjenesten med særlig vekt på psykisk helse. Flere bør få hjelp tidligere og vi ønsker at tilbudet i større grad tilpasses den enkeltes behov.

Hvordan vil dere håndtere autister som utfører kriminalitet? Skal de i fengsler, sykehus eller skal man opprette andre tilbud?

- KrF er opptatt av at kriminalomsorgen skal ha rehabiliterende og tilpassede tiltak. Vi ønsker styrket samarbeid mellom politi, skole og barnevern, samt alternative straffereaksjoner og oppfølging av sårbare grupper.

Vil dere tilrettelegge offentlige bygg slik at det blir lettere for nevrodivergente å være der (ifht lyd/lys/støy/mm)? I så fall hvordan?

- KrF ønsker universell utforming som norm i både bygg og digitale tjenester. Vi vil styrke ordninger for tilskudd og forskriftsfeste krav om universell utforming i offentlige bygg, slik at det også blir lettere å delta.

Hvordan vil dere gjøre det lettere for autister å bo i egen bolig når man blir voksen?

- KrF vil styrke Husbankens ordninger for å støtte både leie og eie, inkludert tilpasning av bolig. Vi legger vekt på at alle med nedsatt funksjonsevne skal få tilbud om egnede boforhold og nødvendig oppfølging.

Vil dere styrke/svekke BPA-ordningen?

- KrF vil styrke BPA-ordningen. Vi mener BPA er et verktøy for likestilling og frihet, ikke bare en helsetjeneste. Derfor vil vi flytte ordningen ut av helse- og omsorgslovgivningen og inn i et eget lovverk under Likestillingsdepartementet. Vi ønsker også at forvaltningen flyttes fra kommunene til en statlig instans, slik at alle får like rettigheter – uavhengig av bosted.

Hvordan vil dere bidra til å få autister inn på boligmarkedet?

- KrF vil styrke Husbankens ordninger for finansiering av universell utforming og tilpasning av boliger, både for leie og eie. I tillegg vil KrF støtte foreldre og familier som ønsker å

bygge felles boligløsninger for barn med funksjonsvariasjoner. Vi mener at personer med for eksempel autisme, skal ha en reell mulighet til å bo selvstendig med nødvendig støtte.

Er det annen politikk dere vil fremheve som vil kunne bedre livet for nevrodivergente mennesker?

- KrF vil gjøre hverdagen enklere for denne gruppen gjennom bedre tilrettelegging i skole, arbeid og bolig. Vi vil styrke rett til koordinator og individuell plan, gjøre offentlige tjenester mer tilgjengelige, sikre universell utforming og gi bedre støtte til fritid og deltakelse i samfunnet. Målet er et samfunn med plass til alle.